

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04

21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR.PT.24

00-503 W A R S Z A W A

TELEFAX: 29-40-89

BS/170/138/93

OPINIE O INSTYTUCJACH PUBLICZNYCH KRAJU

Komunikat z badań

Warszawa, listopad 1993 r.

Uwaga: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

Po wyborach parlamentarnych odnotowaliśmy wyraźną poprawę nastrojów społecznych. Obecnie - po zbadaniu stosunku do głównych instytucji publicznych kraju¹ - możemy potwierdzić wcześniejsze przypuszczenie, że przyczyną tej korzystnej zmiany były właśnie wybory. Poprawa nastrojów i opinii o instytucjach państwa może być jednak chwilową reakcją na zmianę władz.

Opinie o instytucjach władzy

Podstawą do twierdzenia, iż przyczyną poprawy nastrojów społecznych były wybory, jest nie tylko zbieżność w czasie tych wydarzeń, ale także fakt, iż opinie o obecnym parlamencie są znacznie przychylniejsze niż o poprzednim w ostatnich miesiącach jego funkcjonowania. Aprobata działalności Sejmu jest wyższa o 15 punktów procentowych, a dezaprobaty - niższa o 34 punkty. W efekcie po raz pierwszy od ponad dwóch lat niemal tyle samo osób wypowiada się o Sejmie pozytywnie, co i negatywnie.

W nieco mniejszym stopniu poprawiły się opinie o pracy Senatu (wzrost aprobaty o 8 punktów i zmniejszenie się dezaprobaty o 15 punktów). Obecnie przewaga pozytywnych ocen jego działalności nad negatywnymi wynosi 10 punktów procentowych.

Próbując zinterpretować te zmiany nie można zapominać, że badanie przeprowadzono w czasie, gdy nie był jeszcze znany skład nowego rządu (z tego powodu nie uwzględniliśmy rządu w badaniu październikowym), a Sejm dopiero zaczynał swoją działalność. Jest oczywiste, że opinie wyrażane w pierwszych dniach funkcjonowania parlamentu nie były poparte zbyt dużą wiedzą o jego działaniach. Odzwierciedlały one raczej pierwsze wrażenia wywołane przez utworzenie nowego parlamentu, niż rzeczywistą ocenę jego pracy.

Warto przy tym zwrócić uwagę, iż powołanie nowej władzy zazwyczaj skutkuje poprawą deklarowanych o niej opinii, a nieco później na ogół ich pogorszeniem.

---

¹ Badanie "Aktualne problemy i wydarzenia" (40) przeprowadzono w dniach 20-25 października 1993 r. na 1192-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Tabela 1

w procentach

Oceniane instytucje i organizacje	Rodzaj oceny	Terminy badań						Zmiana (X-VII)
		XI'92	I'93	III	V	VII	X	
Władze miasta/gminy respondenta	Aprobata	48	50	50	52	50	54	+4
	Dezaprobatą	31	31	35	37	33	24	-9
Prezydent	Aprobata	44	37	41	29	32	39	+7
	Dezaprobatą	44	48	48	61	56	49	-7
Rząd	Aprobata	53	40	41	28	23	-	-
	Dezaprobatą	32	39	45	60	63	-	-
Senat	Aprobata	33	22	24	21	-	29	-
	Dezaprobatą	50	56	62	64	-	39	-
Sejm	Aprobata	34	22	22	20	-	35	-
	Dezaprobatą	54	63	69	72	-	38	-
NSZZ RI "S"	Aprobata	42	36	43	36	28	32	+4
	Dezaprobatą	25	31	29	32	30	32	+2
OPZZ	Aprobata	32	29	33	33	26	29	+3
	Dezaprobatą	34	35	37	35	38	36	-2
NSZZ "S"	Aprobata	44	35	41	40	26	28	+2
	Dezaprobatą	34	39	37	38	53	50	-3
NSZZ "S" '80	Aprobata	37	32	31	30	23	22	-1
	Dezaprobatą	34	35	38	35	40	45	+5
ZZR "Samoobrona"	Aprobata	28	22	29	27	22	17	-5
	Dezaprobatą	37	39	39	41	38	48	+10
Wojsko	Aprobata	76	72	77	80	70	75	+5
	Dezaprobatą	8	8	9	8	8	8	0
Policja	Aprobata	68	67	72	72	68	65	-3
	Dezaprobatą	20	19	20	20	20	24	+4
Rzecznik Praw Obywatelskich	Aprobata	63	62	65	67	63	64	+1
	Dezaprobatą	10	11	12	14	15	11	-4
NIK	Aprobata	49	39	39	43	34	37	+3
	Dezaprobatą	21	29	31	28	33	32	-1
Kościół	Aprobata	45	41	43	38	40	49	+9
	Dezaprobatą	43	46	48	54	49	42	-7

Działalność Sejmu najczęściej aprobuja respondenci z wyższym wykształceniem, badani z regionu środkowozachodniego, mieszkańcy miast małych (do 20 tys. ludności) i średnich (od 100 do 500 tys.), ludzie deklarujący lewicowe poglądy polityczne i duże zainteresowanie polityką, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, uczniowie i studenci, gospodynie domowe, ankietowani najzamożniejsi oraz ci, którzy oceniają swoją sytuację materialną jako średnią².

Najrzadziej wypowiadają się o Sejmie z uznaniem respondenci o najniższych dochodach, badani z największych miast, mieszkańcy regionu wschodniego, rolnicy indywidualni, respondenci z wykształceniem podstawowym, bezrobotni, osoby nie interesujące się polityką i nie potrafiące określić swoich poglądów politycznych oraz ankietowani nie uczestniczący w praktykach religijnych.

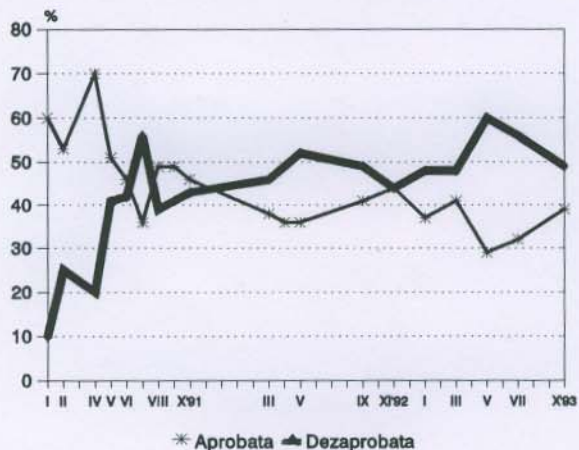
Jeżeli porównamy opinie o obecnym Sejmie z ocenami działalności poprzedniego parlamentu, zebranych w ostatnim miesiącu jego funkcjonowania, to okaże się, że najbardziej zwiększyła się aproba Sejmu wśród gospodyń domowych, mieszkańców regionu środkowozachodniego i południowo-zachodniego oraz wśród respondentów z wykształceniem wyższym. W nieco mniejszym - choć także znacznym - stopniu poprawiły się opinie pracowników umysłowych niższego szczebla, fizyczno-umysłowych i robotników wykwalifikowanych, ankietowanych z miast do 500 tys. mieszkańców, zamożnych, a także oceniających swoje warunki materialne jako średnie.

Nie zwiększyła się natomiast aproba wśród mieszkańców regionu północnego, rolników indywidualnych i osób o najniższych dochodach. Z pewnym zaskoczeniem można więc stwierdzić, iż parlament, w którym dominują przedstawiciele partii lewicowych i chłopskich, nie jest postrzegany korzystniej niż poprzedni przez rolników i respondentów najuboższych.

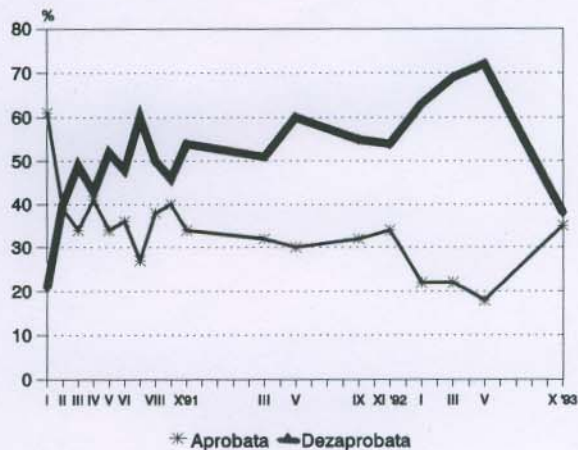
---

² Zob. tabele aneksowe.

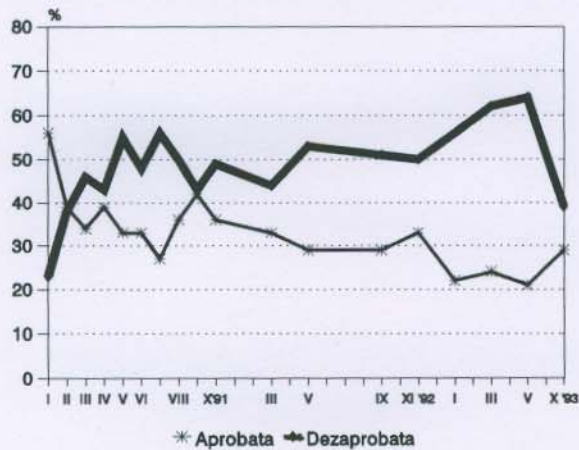
Zmiany opinii o prezydencie

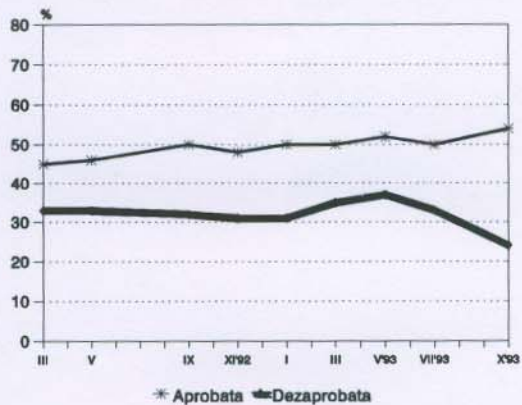
Zmiany opinii o Sejmie

Zmiany opinii o Senacie

Zmiany opinii o władzach miasta/gminy respondenta

Przed trzema miesiącami informowaliśmy, że zahamowana została kilkumiesięczna tendencja do pogarszania się opinii o prezydencie. Obecnie możemy stwierdzić, że był to początek wyraźnej poprawy ocen jego działalności. W porównaniu z wynikami lipcowymi wzrósł odsetek opinii przychylnych (o 7 punktów), a zmniejszył się (także o 7 punktów) negatywnych. Nadal jednak więcej osób wypowiada się o działalności prezydenta z dezaprobatą (49%) niż aprobatą (39%).

Opinie o władzach lokalnych są - tradycyjnie już - znacznie korzystniejsze niż o centralnych. Ponad połowa respondentów uważa, że władze ich gmin dobrze służą społeczeństwu. W ciągu ostatnich trzech miesięcy znacznie zmniejszyła się liczba osób wypowiadających się z dezaprobatą o ich działalności. W efekcie opinie zanotowane w październiku są najbardziej korzystne ze wszystkich uzyskanych w dotychczasowych badaniach³. Można więc stwierdzić, że demokracja lokalna funkcjonuje - przynajmniej zdaniem społeczeństwa - lepiej niż centralna.

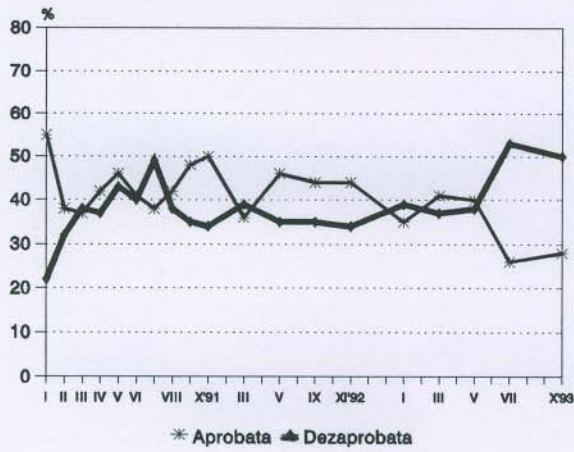
Opinie o związkach zawodowych

W ciągu ostatnich trzech miesięcy opinie o związkach zawodowych były dość stabilne. Najkorzystniej oceniana jest działalność NSZZ RI "Solidarność", o której tyle samo osób wypowiada opinie pozytywne, co i negatywne. Nieco gorsze oceny uzyskała działalność OPZZ: 36% ankietowanych wypowiada się o niej z dezaprobatą, a 29% - z aprobatą. Zbliżony jest odsetek osób mających korzystną opinię o "Solidarności" pracowniczej. Uzyskuje ona jednak znacznie więcej niż OPZZ negatywnych ocen swojej działalności (50%). W porównaniu z wynikami sondażu lipcowego nie zanotowano istotnych zmian stosunku do wymienionych powyżej związków zawodowych. Oznacza to, że NSZZ "Solidarność" nie udało się odzyskać zaufania znacznej części społeczeństwa, utraconego po zgłoszeniu przez jej przedstawicieli wotum nieufności wobec rządu Suchockiej.

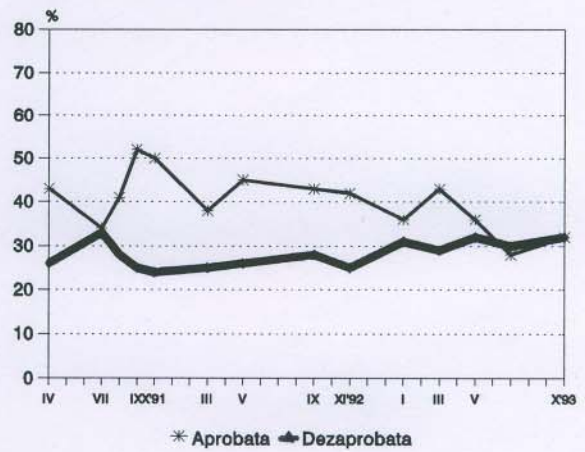
---

³ CBOS bada stosunek do władz lokalnych od marca ubiegłego roku.

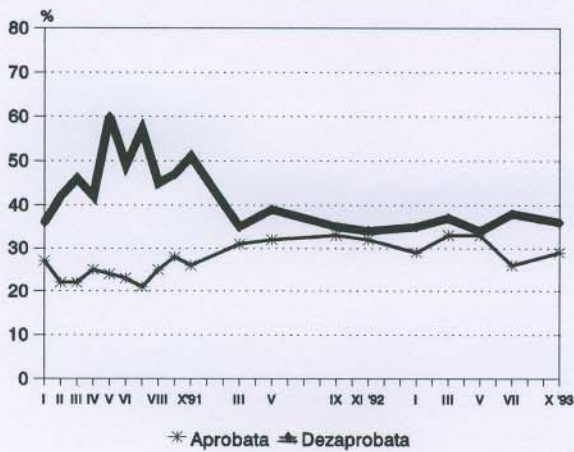
Zmiany opinii o NSZZ "Solidarność"

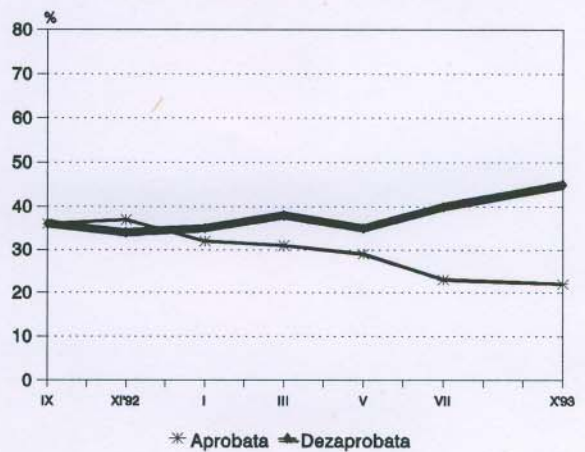
Zmiany opinii o NSZZ RI "Solidarność"

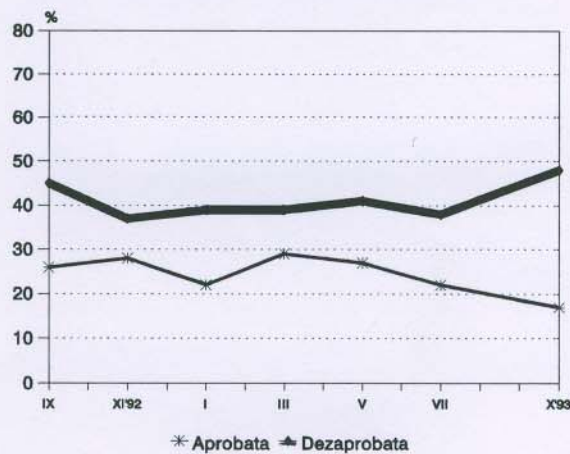
Zmiany opinii o OPZZ

Zmiany opinii o NSZZ "Solidarność '80"

Zmiany opinii o ZZR "Samoobrona"

W stosunku do lipcowego pomiaru najbardziej zmieniły się opinie o ZZR "Samoobrona". Dezaprobata jej działalności zwiększyła się o dziesięć punktów, aprobata zaś - zmniejszyła o pięć. Jest to zapewne skutek nieudanej kampanii wyborczej, zakończonej porażką tego ugrupowania.

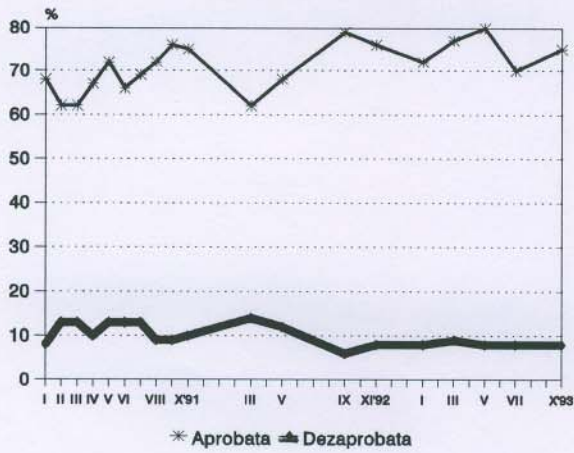
Zwiększyła się także - choć w mniejszym stopniu niż w przypadku "Samoobrony" - liczba osób negatywnie oceniających działalność NSZZ "Solidarność '80". Można więc stwierdzić, iż wraz ze wzrostem społecznego optymizmu obserwujemy pogarszanie się opinii o najbardziej radykalnych związkach zawodowych. Nie jest wykluczone, że na niekorzystne notowania "Solidarności '80" wpłynęło umieszczenie jej kandydatów na listach PSL, co mogło zniechęcić niektórych jej sympatyków, najbardziej krytycznych wobec ugrupowań postkomunistycznych.

Opinie o instytucjach niepolitycznych

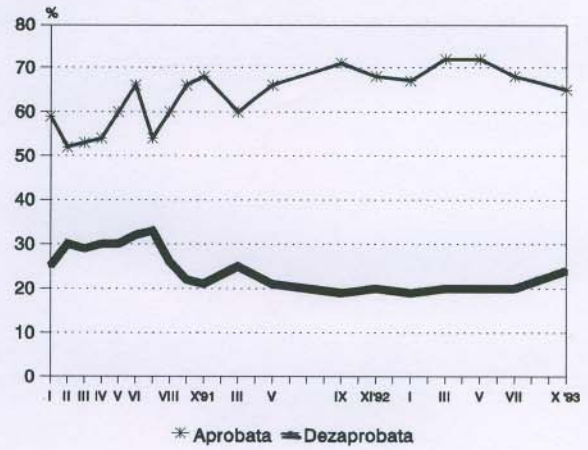
Instytucje nie zaangażowane bezpośrednio w działalność polityczną należą do najlepiej ocenianych. Wszystkie one uzyskały w omawianym badaniu wyższą aprobatę niż dezaprobatę swojej działalności. Przypomnijmy, że jedyną instytucją spoza tego kręgu, o której więcej osób ma pozytywną niż negatywną opinię, są władze lokalne.

W ciągu ostatnich trzech miesięcy najbardziej poprawiły się opinie o Kościele - jego aprobata wzrosła o 9 punktów, a dezaprobata zmniejszyła się o 7 punktów. W efekcie działalność Kościoła po raz pierwszy od roku uzyskuje więcej ocen pozytywnych niż negatywnych. Niewykluczone, iż zmiana ta jest efektem znikomego zaangażowania się księży w kampanię wyborczą oraz powściągliwości hierarchii kościelnej w komentowaniu wyników wyborów. Wiele bowiem przemawia za tym, że wcześniejszy krytycyzm wobec działalności Kościoła wynikał z przekonania o zbyt dużym jego zaangażowaniu w politykę.

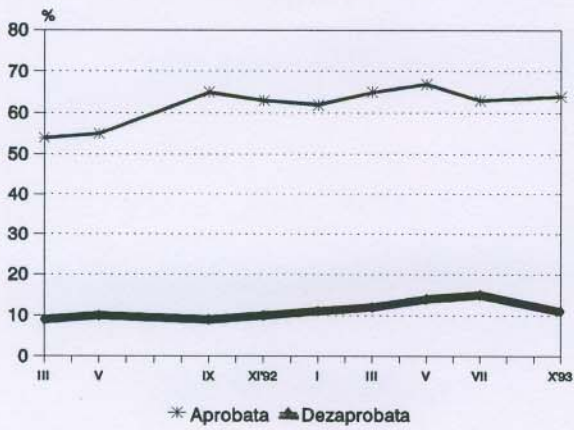
Zmiany opinii o wojsku

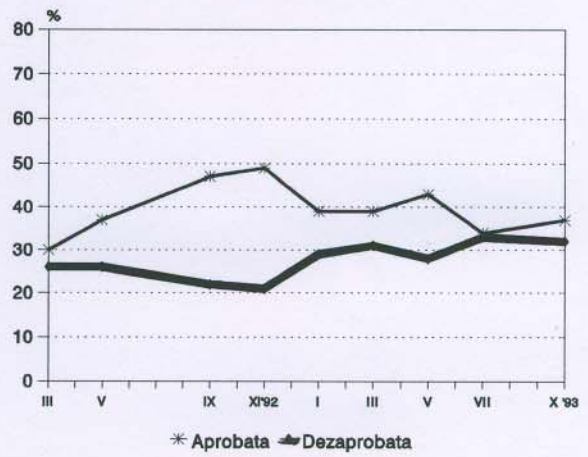
Zmiany opinii o policji

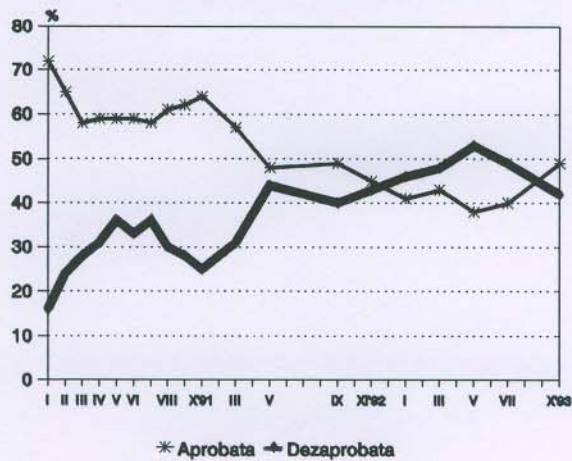
Zmiany opinii o rzeczniku praw obywatelskich

Zmiany opinii o NIK

Zmiany opinii o Kościele

Nieznacznie poprawiły się opinie o wojsku i rzeczniku praw obywatelskich. W przypadku armii nastąpił pięciopunktowy wzrost aprobaty przy nie zmienionym odsetku osób krytycznie oceniających jej działalność. Natomiast poprawa opinii o rzeczniku wiąże się ze zmniejszeniem liczby osób niezadowolonych z jego działalności.

W niewielkim stopniu pogorszyły się oceny działań policji - odsetek respondentów mających o niej dobre zdanie zmniejszył się o trzy punkty, a opinii negatywnych wzrósł o cztery punkty. Niezależnie od tych zmian wojsko, policja i rzecznik praw obywatelskich to instytucje, które uzyskały najwyższe notowania spośród wszystkich objętych badaniem.

Oceny pracy Najwyższej Izby Kontroli są od blisko roku - a więc od czasu zakończenia konfliktu jej prezesa z rządem - stabilne. Także w październiku nie zanotowano w opiniach o tej instytucji istotnych zmian.

★

★

★

Wraz z ogólną falą poprawy nastrojów, a szczególnie ocen obecnej sytuacji politycznej, poprawiły się opinie o działalności większości instytucji publicznych kraju. Nowy parlament jest odbierany znacznie przychylniej niż poprzedni w ostatnich miesiącach swojej działalności. Jest jednak oczywiste, że oceny wyrażane w początkach jego funkcjonowania są raczej odzwierciedleniem stosunku do wyników wyborów i ogólnego nastawienia do obecnego Sejmu, niż rzeczywistej oceny pracy parlamentu.

W stosunku do wyników lipcowego sondażu poprawiły się oceny działalności Kościoła, prezydenta i wojska, a pogorszyły - ZZR "Samoobrona", NSSZ "Solidarność '80" i policji. Można więc przypuszczać, iż niezaangażowanie się Kościoła w politykę wpłynęło korzystnie na jego wizerunek w społeczeństwie. Wraz ze wzrostem społecznego optymizmu gorzej niż dotychczas są oceniane najbardziej radykalne związki zawodowe. Oceny działalności prezydenta poprawiają się natomiast od chwili rozwiązania przez niego poprzedniego parlamentu, którego obie izby miały złą opinię w społeczeństwie.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

- 09 woj. elbląskie
- 10 woj. gdańskie
- 17 woj. koszalińskie
- 26 woj. olsztyńskie
- 39 woj. słupskie
- 41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

- 11 woj. gorzowskie
- 12 woj. jeleniogórskie
- 20 woj. legnickie
- 45 woj. wałbrzyskie
- 47 woj. wrocławskie
- 49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

- 05 woj. bydgoskie
- 13 woj. kaliskie
- 16 woj. konińskie
- 21 woj. leszczyńskie
- 29 woj. pilskie
- 32 woj. poznańskie
- 44 woj. toruńskie
- 46 woj. włocławskie

4. Region środkowy:

- 01 woj. warszawskie
- 07 woj. ciechanowskie
- 24 woj. łódzkie
- 30 woj. piotrkowskie
- 31 woj. plockie
- 34 woj. radomskie
- 37 woj. sieradzkie
- 38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

- 02 woj. bielsko-podlaskie
- 03 woj. białostockie
- 06 woj. chełmskie
- 22 woj. lubelskie
- 23 woj. łomżyńskie
- 28 woj. ostrołęckie
- 36 woj. siedleckie
- 40 woj. suwalskie
- 48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

- 15 woj. kieleckie
- 18 woj. krakowskie
- 19 woj. krośnieńskie
- 25 woj. nowosądeckie
- 33 woj. przemyskie
- 35 woj. rzeszowskie
- 42 woj. tarnobrzeskie
- 43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

- 04 woj. bielskie
- 08 woj. częstochowskie
- 14 woj. katowickie
- 27 woj. opolskie

Tabela 1. Opinie o działalności Sejmu

(%)

	Aprobata	Dezapro- bata	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	38	27	1192
Płeć				
Mężczyźni	33	41	26	548
Kobiety	37	36	27	644
Wiek				
do 24 lat	38	31	31	144
25-34	37	41	22	187
35-44	33	43	23	273
45-54	36	38	26	208
55-64	34	37	29	200
65 lat i więcej	34	34	32	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	32	39	29	464
Miasto do 20 tys.	46	30	24	132
od 21 do 100 tys.	34	39	27	227
101-500 tys.	45	32	23	182
501 tys. i więcej mieszk.	27	45	28	188
Region				
Północny	35	36	29	158
Zachodni	34	45	22	104
Środkowozachodni	52	28	20	175
Środkowy	28	42	31	219
Wschodni	26	48	26	134
Południowo-wschodni	32	35	34	187
Południowo-zachodni	39	38	24	215
Wykształcenie				
Podstawowe	29	40	30	447
Zasadnicze zawodowe	39	36	25	345
Średnie	34	38	28	312
Wyższe	53	35	13	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	42	40	18	66
Prac.umysł.niż.szczebła	38	33	29	91
Pracownicy fiz.- umysł.	32	35	33	61
Robotnicy wykwalifikowani	38	34	28	126
Robotnicy niewykwalifik.	28	44	28	78
Rolnicy	25	44	31	106
Prywatni przedsiębiorcy	38	48	14	57
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	36	35	29	380
Uczniowie i studenci	56	24	20	30
Bezrobotni	29	43	27	128
Gospodynie domowe i inni	48	37	15	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	21	47	32	99
500 tys. - 999 tys.	32	41	27	275
1000 tys. - 1499 tys.	35	38	27	314
1500 tys. - 1999 tys.	39	34	26	228
2000 tys. i powyżej	40	38	23	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	43	26	557
Średnie	41	30	29	472
Dobre	34	42	24	160
Zainteresowanie polityką				
Duże	45	42	13	113
Średnie	40	36	23	544
Małe lub żadne	28	39	33	532
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	38	28	34	75
Raz w tygodniu	36	38	26	669
Kilka razy w roku	34	40	26	357
W ogóle nie uczestniczy	29	42	29	89
Poglądy polityczne				
Lewica	45	35	21	296
Centrum	35	44	21	362
Prawica	35	41	24	248
Trudno powiedzieć	27	31	42	282

Tabela 2. Opinie o działalności Senatu

(%)

	Aprobata	Dezapro- bata	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	39	32	1192
Płeć				
Mężczyźni	25	44	30	548
Kobiety	33	34	33	644
Wiek				
do 24 lat	30	34	36	144
25-34	32	42	26	187
35-44	31	40	29	273
45-54	25	44	31	208
55-64	29	38	33	200
65 lat i więcej	30	33	37	179
Miejsce zamieszkania				
Wies	27	38	34	464
Miasto do 20 tys.	31	39	30	132
od 21 do 100 tys.	33	37	30	227
101-500 tys.	33	38	29	182
501 tys. i więcej mieszk.	24	45	31	188
Region				
Północny	26	40	34	158
Zachodni	27	51	22	104
Środkowo-zachodni	43	36	22	175
Środkowy	25	37	38	219
Wschodni	22	49	29	134
Południowo-wschodni	27	34	38	187
Południowo-zachodni	33	36	31	215
Wykształcenie				
Podstawowe	26	39	35	447
Zasadnicze zawodowe	31	37	32	345
Średnie	31	39	30	312
Wyższe	38	45	17	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	34	45	21	66
Prac. umysł. niż. szczebla	28	40	32	91
Pracownicy fiz.- umysł.	29	30	41	61
Robotnicy wykwalifikowani	27	43	30	126
Robotnicy niewykwalifik.	30	35	35	78
Rolnicy	18	47	35	106
Prywatni przedsiębiorcy	34	47	19	57
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	30	36	34	380
Uczniowie i studenci	51	27	22	30
Bezrobotni	28	41	31	128
Gospodynie domowe i inni	34	37	29	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	17	42	41	99
500 tys. - 999 tys.	28	42	30	275
1000 tys. - 1499 tys.	33	36	32	314
1500 tys. - 1999 tys.	30	38	32	228
2000 tys. i powyżej	30	43	26	244
Ocena własnych war. mater.				
Złe	27	43	31	557
Średnie	32	33	35	472
Dobre	32	43	25	160
Zainteresowanie polityką				
Duże	36	49	15	113
Średnie	34	38	28	544
Małe lub żadne	24	38	39	532
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	42	22	36	75
Raz w tygodniu	28	39	33	669
Kilka razy w roku	30	40	30	357
W ogóle nie uczestniczy	27	48	25	89
Poglądy polityczne				
Lewica	34	42	24	296
Centrum	27	46	28	362
Prawica	37	38	25	248
Trudno powiedzieć	22	27	51	282

Tabela 3. Opinie o działalności prezydenta Lecha Wałęsy

(%)

	Aprobata	Dezapro- bata	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	49	12	1192
Płeć				
Mężczyźni	41	47	11	548
Kobiety	38	50	12	644
Wiek				
do 24 lat	48	44	8	144
25-34	37	52	11	187
35-44	35	53	12	272
45-54	33	58	9	208
55-64	43	42	15	200
65 lat i więcej	44	40	16	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	39	47	14	464
Miasto do 20 tys.	37	53	9	131
od 21 do 100 tys.	33	57	9	227
101-500 tys.	44	42	14	182
501 tys. i więcej mieszk.	44	46	10	188
Region				
Północny	34	57	9	158
Zachodni	40	56	4	104
Środkowo-zachodni	37	54	9	175
Środkowy	35	45	20	218
Wschodni	36	54	10	134
Południowo-wschodni	47	42	10	187
Południowo-zachodni	44	42	13	215
Wykształcenie				
Podstawowe	36	50	15	447
Zasadnicze zawodowe	40	50	10	345
Średnie	41	50	9	312
Wyższe	52	36	12	88
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	50	36	14	66
Prac. umysł. niż. szczebla	40	51	10	91
Pracownicy fiz.- umysł.	30	65	5	61
Robotnicy wykwalifikowani	37	52	11	126
Robotnicy niewykwalifik.	34	49	17	78
Rolnicy	35	52	13	106
Prywatni przedsiębiorcy	60	31	9	57
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	40	47	13	380
Uczniowie i studenci	49	42	10	30
Bezrobotni	34	58	8	128
Gospodynie domowe i inni	42	43	15	66
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys. zł	32	51	17	99
500 tys. - 999 tys.	35	52	13	275
1000 tys. - 1499 tys.	34	55	11	314
1500 tys. - 1999 tys.	50	44	6	228
2000 tys. i powyżej	43	44	13	243
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	57	12	557
Średnie	46	41	13	472
Dobre	48	45	7	160
Zainteresowanie polityką				
Duże	45	47	8	113
Średnie	43	47	10	544
Małe lub żadne	35	51	14	532
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	56	34	9	75
Raz w tygodniu	42	46	12	669
Kilka razy w roku	34	53	13	357
W ogóle nie uczestniczy	30	62	8	89
Poglądy polityczne				
Lewica	25	67	8	296
Centrum	40	51	9	361
Prawica	60	34	5	248
Trudno powiedzieć	34	40	26	282